

УДК 338.4.

К.І. Гончарова, аспірантка
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

Соняшник є однією з головних культур для сільськогосподарських підприємств України. У 2017 році його валовий збір орієнтовно склав 12, 8 млн. тон. Це безумовно, значна величина, яка дозволяє підприємствам експортувати значну частку даної культури поповнюючи свої доходи. Слід окремо підкреслити, що сьогодні в Україні соняшник займає 2 млн. га, що приблизно становить 96 % площі всіх олійних культур. Це безумовно значно більше оптимальних норм, що дозволяє підприємствам суттєво покращити свої фінансові результати та забезпечити виплати за орендовані паї. Таким чином аналіз стану виробництва та ефективності соняшнику сьогодні має високу актуальність.

Ключові слова: ефективність, насіння соняшнику, сільськогосподарські підприємства України, олійні культури, доходи, фінансові результати.

Постановка проблеми. Виробництво та реалізація насіння соняшнику для сільськогосподарських підприємств України є одним з основних джерел формування їхньої доходності. Враховуючи стратегічне значення даної культури для сільського господарства її перспективність не викликає сумніву. Проте нинішні тенденції розвитку та економічний стан сільськогосподарських підприємств визначають необхідність пошуку резервів підвищення ефективності в ринкових умовах господарювання. Така економічна ситуація потребує об'єктивної оцінки, а отже, виникає потреба в проведенні поглиблених досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Сучасна парадигма категорії "ефективність" на рівні підприємства розглядається в роботах багатьох науковців, зокрема Армстронга М., Берона А., Бухалкова М.І., Виварця О.Д., Герасимчука В.Г., Горфінкеля В.Я., Шапіро В.Д., Черевка Г.В. та ін. Огляд цих наукових праць показує, що серед сучасних дослідників немає одностайної думки щодо сутності категорії "ефективність". Більш того, підходи окремих науковців до визначення цієї сутності значно різняться між собою за основними характеристиками.

Зокрема, В.К. Савчук стверджує, що економічна ефективність полягає в одержанні максимального результату з одиниці виробничого ресурсу [3]. Андрійчук В.Г. наводить класифікаційні ознаки, що характеризують економічну ефективність ведення господарської діяльності і є важливими з точки зору оцінки та аналізу різних сторін діяльності [1]. Вітков М.С. переконаний, що інтенсифікація є формою розширеного відтворення аграрного виробництва, спрямованою на приріст продукції за рахунок якісних змін у матеріально-ресурсній базі та запровадженні прогресивних технологій, нових форм організації праці та виробництва [2].

Формування цілей статті. Метою даної роботи є аналіз впливу інтенсивності на ефективність виробництва насіння соняшнику сільськогосподарських підприємствах Харківської області.

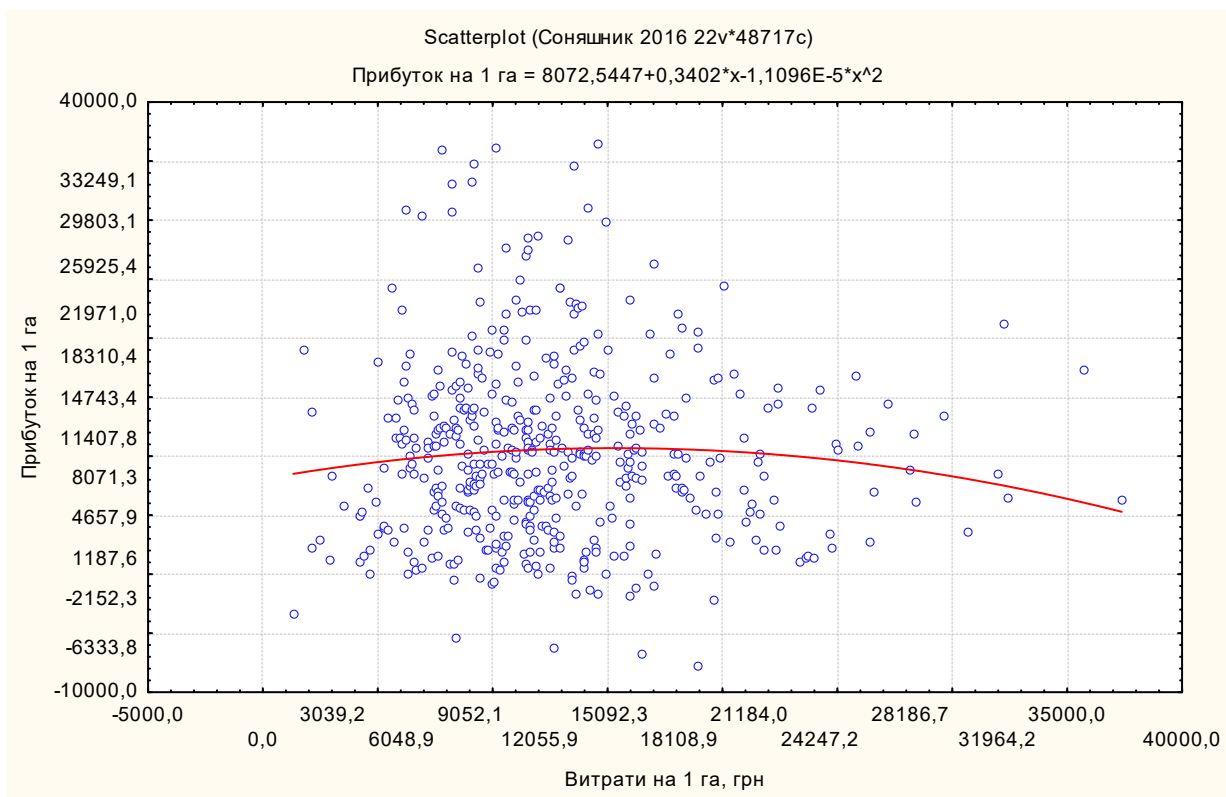
Виклад основного матеріалу досліджень. В якості об'єктів дослідження нами були обрані сільськогосподарські підприємства Харківської області. Також використовувались статистичні данні ф-50 с. г. по даному регіоні. Загальна чисельність підприємств, які виробляли насіння соняшнику Харківської області дорівнювало 505. Нами було вирішено всі підприємства поділити на п'ять груп за рівнем витрат на один гектар: перша група - до 7000 грн./га.; друга група - 7000, 1 – 10000 грн./га.; третя група – 10000,1 – 13000 грн./ га.; четверта група – 13000,1 – 19000 грн./га.; п'ята група – більше 19000 грн./га. В якості пов'язаних показників нами було вирішено обрати наступні: урожайність ц/га., прибуток на один гектар. Отримані результати наведені в таблиця.

Наведені данні дозволяють зробити кілька висновків. Перший висновок стосується то фактору, що між рівне витрат на один гектар та рівнем урожайності існує дуже тісний зв'язок. На рис. 1 наведено залежність між рівнем витрат та урожайності. Вона чітко констатує дану залежність. Так в групі підприємств до 7000 грн/ га урожайність дорівнювала 19,2 ц/га. В групі за рівнем витрат 10000,1–13000 грн/га., вона вже дорівнювала 27,6 ц/га, а групі витрат більше 19000 грн/га, вже 38,2 ц/га. Таким чином можна зробити висновок, що рівень витрат є визначальним фактором при формуванні урожайності. Що стосується двох інших показників обраних нами для аналізу взаємозалежності між рівнем витрат та ефективністю виробництва то їх величина мала дещо складніший зв'язок . Так, величина прибутку на один гектар в групі підприємств з величєнною витрат до 7000 грн./га дорівнювала 9382,4 грн/га. По підприємствам за рівнем витрат 10000,1-13000 грн/га вже дорівнювала 833,9 грн/га, а у підприємств з рівнем витрат більше 19000 грн/га дорівнювала 7907,8 грн/га. Таким чином нами розглянуто ситуацію, коли

зміна рівня витрат фактично не впливала на величину прибутку на один гектар.

Вплив рівня витрат 1 га посівної площі соняшнику на економічну ефективність виробництва в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2016 р.

Групи	Кількість підприємств	Витрати на 1 га, грн	Урожайність, ц/га	Прибуток на 1 га	Рентабельність, %
до 7000	59	538,1	19,2	9382,4	138,7
7000,1-10000	116	8585,3	25,5	12393,5	134,5
10000,1-13000	138	11436,2	27,6	8033,9	53,1
13000,1-16000	133	15212,0	31,0	10994,0	71,1
більше 19000	59	23724,5	38,2	7907,8	32,4
По області	505	12470,3	28,3	9694,7	67,9

Рис. 1. Залежність між величиною витрат та прибутку на 1 га посівної площі соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2016 р.

Залежність між величиною витрат и величиною прибутку по даним підприємствам які були включені нами в досліджувану сукупність. Рівняння параболи другого порядку, яке характеризує дану залежність має наступний вигляд:

$$y = 8293,4 + 0,3204x - 0,00000107x^2 \quad (1)$$

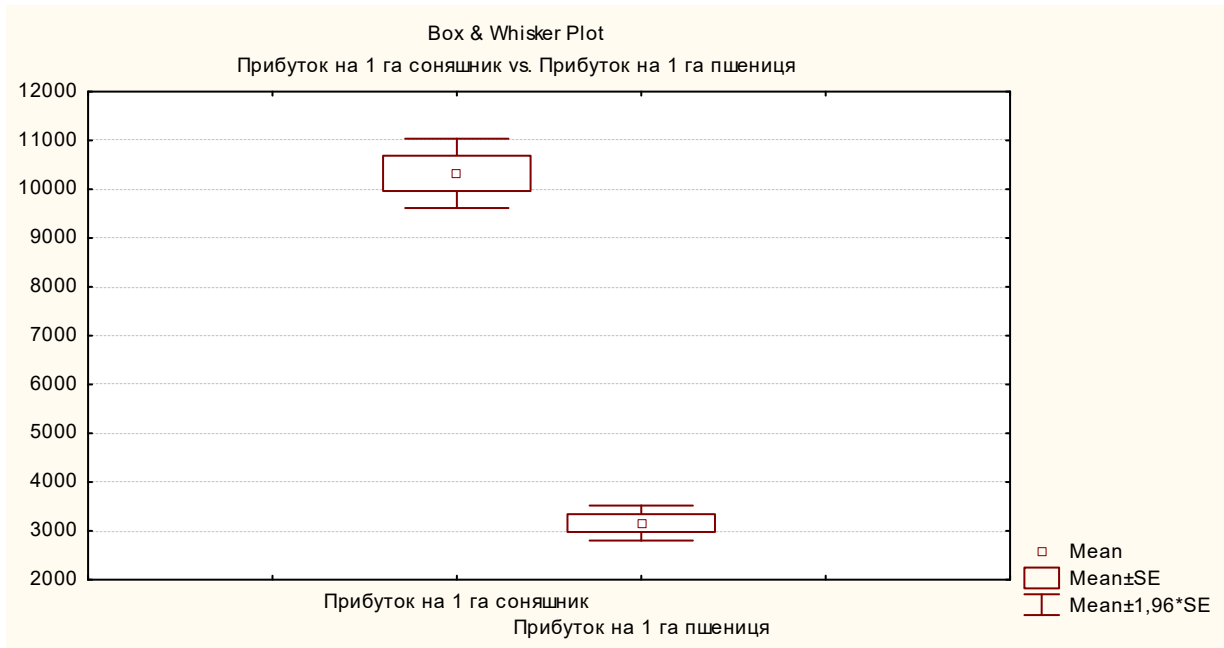
Дана парабола має слабо виражений максимум, який характеризує оптимальну теоретично важливу величину витрат з огляду максимізації прибутку. Нам добре відомо з математики максимум функції, це перша похідна від її величини . Першою похідною отриманої вищої функції буде:

$$y' = 0,3204 - 2 \times 00000107 \quad (2)$$

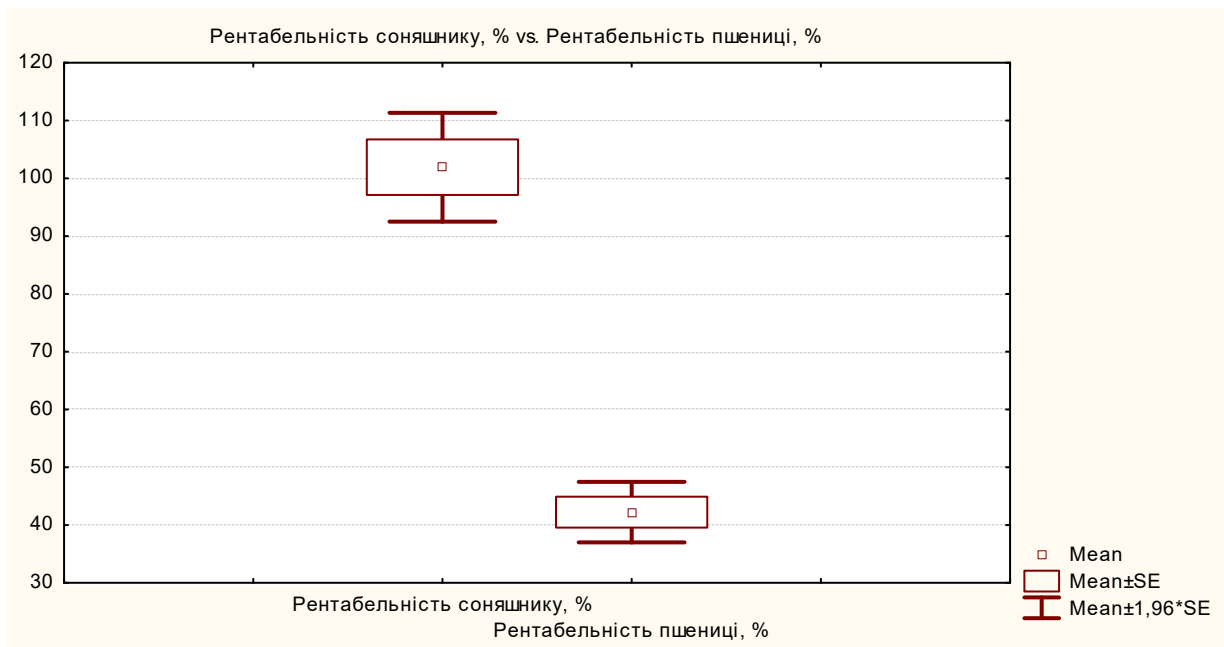
Звідки ми знаходимо значення $x \approx 15000$ грн/га . При даній величині витрат прибуток буде максимальний. Підставляючи дане значення в рівняння функції ми отримуємо, що його величина повинна дорівнювати $y \approx 13000$ грн/га. Таким чином дана величина характеризує середнє значення витрат загальної сукупності, які максимізують величину прибутку, при середньому рівню господарювання на підприємствах Харківської області. Слід відмітити, що зв'язок між рівнем витрат та рентабельністю також мав чіткий характер і був зворотній. Тобто, зростання рівня витрат приводила до падіння рівня рентабельності виробництва. Зокрема в підприємствах з витратами до 7000 грн/га рівень рентабельності складав в середньому 138,7 %, у підприємств з рівнем витрат 10000,1-13000 грн/га 53,1 %, а у підприємств з рівнем витрат більше 19000 грн/га 32,4 %. В даному випадку нами видно чітку тенденцію, яка характеризує дію закону складної віддачі. Тобто зростання витрат призводить до поступового падіння їх ефективності.

Нами також було вирішено дослідити розбіжності величенні прибутку на один гектар та рентабельності при виробництві соняшнику та пшениці. Для цього було побудовано діаграми розмаху, які дозволяють візуально охарактеризувати ці розбіжності (рис. 2, 3). Отримані результати дають підстави для висновку, що прибутковість та рентабельність соняшнику суттєво та принципово відрізняються від прибутковості та рентабельності пшениці. Саме даних факт є одним з найбільших факторів,

що впливають на суттєве зростання питомої ваги соняшнику в структурі посівних площ сільськогосподарських підприємств.

Рис. 2. Діаграма розмаху величини прибутку на один гектар посівної площі соняшнику та пшениці в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2016 р.

Рис. 3. Діаграма розмаху величини рентабельності соняшнику та пшениці в сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2016 р.

Висновки. Таким чином проведений аналіз виробництва насіння соняшнику сільськогосподарських підприємств Харківської області за даними 2016 року дозволяють зробити наступні висновки по-перше, має місце тісний взаємозв'язок між рівнем витрат та урожайністю соняшнику, по-друге, зв'язок між рівнем витрат та прибутком на один гектар має нелінійний характер, нами встановлено, що максимальна величина прибутку має місце при величенні витрат за середніх умов господарювання, по-третє, зв'язок між рівнем витрат на рентабельністю виробництва насіння соняшнику був зворотний і чітко констатував дію закону складної віддачі при виробництві насіння соняшнику.

Бібліографічний список: 1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія / Андрійчук В. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2001. 2. Вітков М.С. До теоретичних і методологічних засад інтенсифікації аграрного виробництва / М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 36–37. 3. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств / В.К. Савчук. – К.: Урожай, 2011. – 325 с. 4. 17 Bravi E, Mangione A, Marconi O and Perretti G, Comparative study of oxidation in canned foods with a combination of vegetables and covering oils. *Ital J Food Sci* 27:260–270 (2015). 5. Colannino J., 2006. Modeling of combustion systems. A practical approach. CRC Press Taylor & Francis Group, USA. 6. The European Union, Commission Implementing Regulation amending Regulation (EEC) 2568/91 on the characteristics of olive oil and olive-residue oil and on the relevant methods of analysis *Off J Eur Union* 56:31–67 (2013).

Е.И. Гончарова **Отдельные аспекты оценки эффективности производства семян подсолнечника.** Подсолнечник является одной из главных культур для сельскохозяйственных предприятий Украины. В 2017 г. его валовой сбор составил ориентировочно 12 8 млн т. Это безусловно, значительная величина, которая позволяет предприятиям экспортировать значительную часть данной культуры пополняя свои доходы. Следует отдельно подчеркнуть, что сегодня в Украине подсолнечник занимает 2 млн га, что составляет приблизительно 96 % площади всех масличных культур. Это безусловно гораздо больше оптимальных норм, однако позволяет предприятиям существенно улучшить свои финансовые результаты и обеспечить выплаты по арендованные паи. Таким образом

анализ состояния производства и эффективности подсолнечника сегодня имеет высокую актуальность.

Ключевые слова: эффективность, семена подсолнечника, сельскохозяйственные предприятия Украины, масличные культуры, доходы, финансовые результаты.

E. Goncharova. Separate aspects of assessing the efficiency of sunflower seeds production. Sunflower is one of the main crops for agricultural enterprises in Ukraine. In 2017 its crop page reached 12,8 million tons tentatively. Unconditionally, this substantial amount allows the enterprises to export the significant part of this crop increasing their profits. Apart we emphasize the fact, that nowadays sunflower is grown on the two million hectares, which is 96% of oil-bearing sown areas. Surely, it is more than optimal norms, yet the enterprises are able to improve the financial outcomes and guarantee leasehold property payment. Therefore, the analysis as for the state and efficiency of sunflower production is highly important now.

The aim of this research is the analysis of the intensity impact on the production effectiveness of sunflower seeds at agrarian enterprises of Kharkiv region.

As the objects of the research, we chose the agricultural enterprises in Kharkiv region. We also used newest (f-50) statistic data of this region. Here general number of enterprises, which produced sunflower seeds, was 505. We decided to divide all enterprises into five groups according the costs per one hectare. As the indices were established the productivity c/ha and profit per one hectare.

The conducted analysis as to the sunflower seeds production at the agrarian enterprises in Kharkiv region (on the data 2016) showed as follows:

- there is deep interconnection between the costs level and sunflower yields
- the connection between the costs level and hectare profit has nonlinear character. We stated, that the maximal profit value occurs at costs raising under the average conditions of management
- there was a feedback between the costs level and production profitability of sunflower seeds production and it stated clearly the action of the law of compound reimbursement by the production.

Key words: efficiency, sunflower seeds, agricultural enterprises of Ukraine, oil-bearing plants, income, financial results.